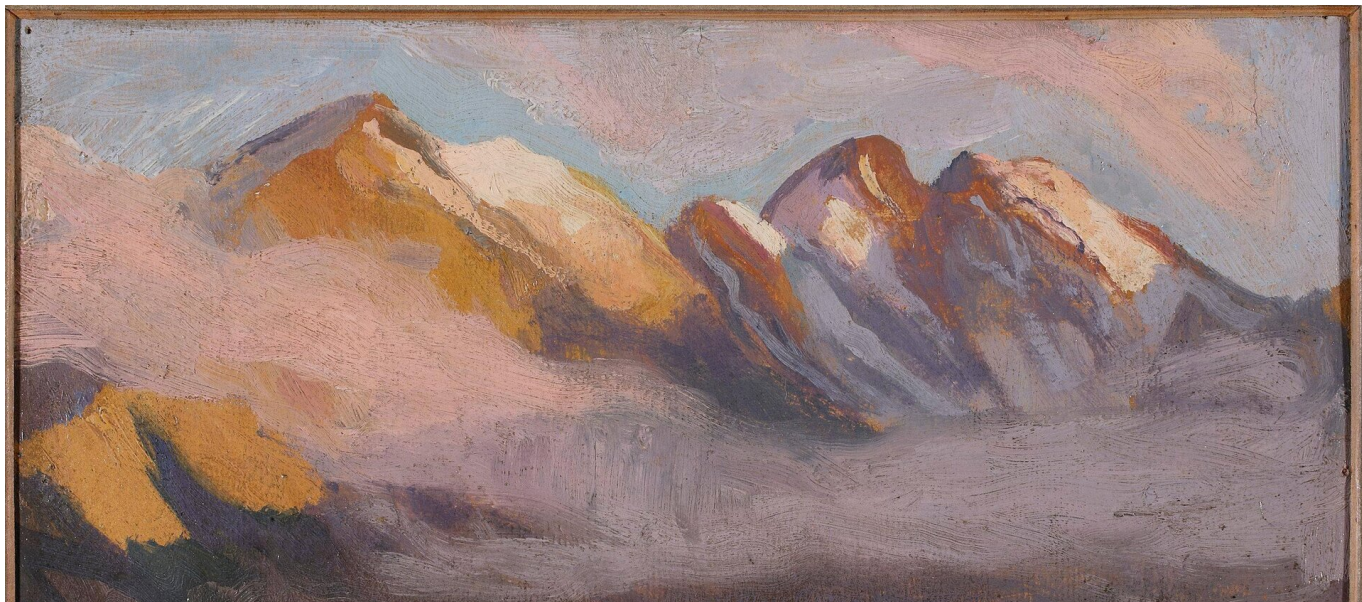

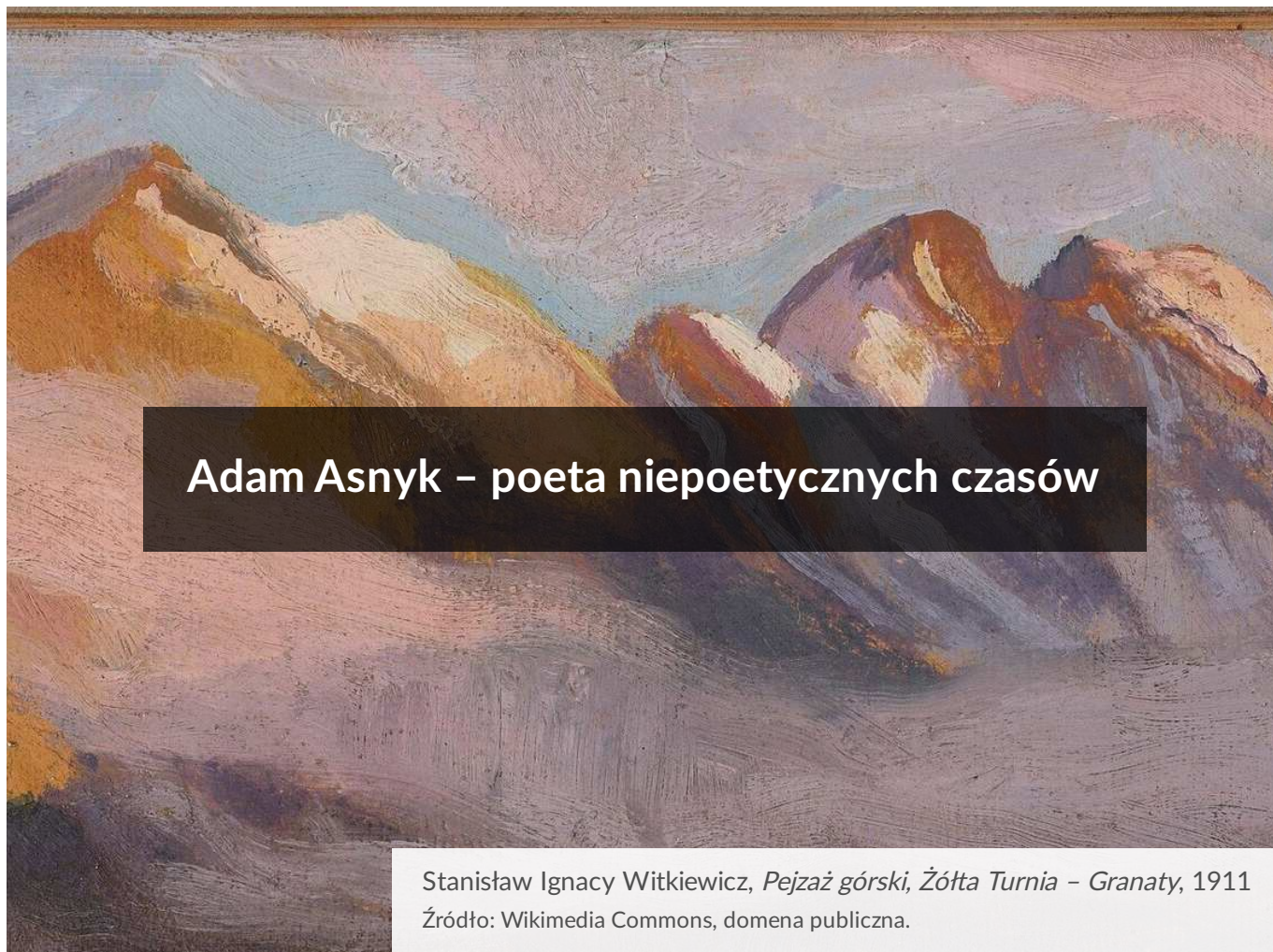

Adam Asnyk – poeta niepoetycznych czasów

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: M. Bartusówna, *Mówią mi*, [w:] tegoż, *Poezye*, Lwów 1876, s. 29–31.
- Źródło: Adam Asnyk, *Poeci do publiczności*, [w:] tegoż, *Poezje zebrane*, Toruń 1995, s. 30–38.
- Źródło: Adam Asnyk, *Do młodych*, [w:] *Wybór poezji*, wybór I. Korsak, Warszawa 1956, s. 188.
- Źródło: Adam Asnyk, *Jako cząsteczka wszechświata myśląca...*
- Źródło: Adam Asnyk, *Między nami nic nie było*, [w:] *Wybór poezji*, wybór I. Korsak, Warszawa 1956, s. 97.
- Źródło: Adam Asnyk, *Gdy nas ciemności otaczają wszędzie...*

Adam Asnyk – poeta niepoetycznych czasów

Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Pejzaż górski, Żółta Turnia - Granaty*, 1911

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Jakie skojarzenie przychodzi ci na myśl, kiedy słyszysz o poezji? Być może widzisz młodzieńca w długim płaszczu opartego o skałę i zapatrzonego w dal. A może natchnionego recytatora? Te wyobrażenia rozpowszechniły się w epoce romantyzmu. Gdy czas uniesień serca przeminął, poeci musieli jednak odnaleźć się w nowej rzeczywistości, w której najważniejsze było to, co zwykłe i przyziemne. W takiej sytuacji znalazł się też Adam Asnyk, czołowy poeta polskiego pozytywizmu.

Twoje cele

- Omówisz główne tematy poezji Adama Asnyka i cechy jego stylu.
- Określisz rolę poezji w pozytywizmie.
- Scharakteryzujesz stosunek Adama Asnyka do młodszego pokolenia twórców.
- Rozważysz, czy poezja Adama Asnyka jest aktualna.

Przeczytaj

Poeta między epokami

Adam Asnyk (1838–1897) był poetą trzech pokoleń. Wychowały go romantyczne idee Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego. Z kolei późniejsi młodopolscy twórcy wiele mu zawdzięczali, choć nie w pełni podzielali jego dążenie do harmonijnej estetyki i przejęcie hasłami pracy społecznej. Przede wszystkim Asnyk przynależał jednak do generacji pozytywistów. Niektórzy badacze twierdzą, że jego niezaprzeczalny talent poetycki nie mógł rozwinąć się w pełni w czasach niechętnych liryce. W epoce tej nie wykształcił się bowiem żaden dominujący nurt poetycki, a do jej najważniejszych osiągnięć zalicza się twórczość prozatorską: nowele i powieści. Mimo to wiersze autora *Między nami nic nie było...* trwale zapisały się w kanonie literatury polskiej.

Aleksy Strażyński, *Portret Adama Asnyka*, 1886
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Młody poeta

Adam Asnyk w młodości głęboko wierzył w ideały romantyczne, był członkiem ruchu konspiracyjnego, uczestniczył w [powstaniu styczniowym](#). Po klęsce powstania, w atmosferze zwątpienia, zadebiutował jako poeta. Przyjął część pozytywistycznych haseł, otoczył czcią naukę i postęp techniczny. Angażował się też w działania na rzecz oświaty i kultury, w 1884 roku wszedł w skład Rady Miejskiej Krakowa. Ponadto był zapalonym taternikiem i członkiem [Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego](#) (zał. w roku 1873).

Sąd nad romantyzmem

Debiutancki poemat Asnyka *Sen grobów* (1865) stanowi swoiste podsumowanie dziedzictwa romantyzmu – Asnyk krytykuje w nim utopijność poprzedniej epoki, odrealnioną duchowość, a także powierzchowność działań. Nie przekreśla jednak całkowicie młodzińskich przekonań, dając wyraz wiary w boski sens historii i czci dla zrywu niepodległościowego.

Maksymilian Gierymski, *Patrol powstańczy*, 1873

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Zdystansowana liryka miłosna

Leon Wyczółkowski, *Ujrzałem raz (Scena przy fortepianie)*, 1884

Źródło: Pinakoteka, domena publiczna.

Adam Asnyk był autorem wielu wierszy o tematyce miłosnej. Nie kontynuował jednak romantycznej tradycji liryki pełnej uniesień i wielkich, tragicznych uczuć. Przyjmował w wierszach postawę zdystansowaną, ograniczał środki ekspresji na rzecz neutralnego, wyważonego opisu rzeczywistości. Zamiast wyznań wprowadzał do wierszy **ironię**, kontrastował żarliwe uczucia podmiotu lirycznego z powściągliwością adresatki monologu. Ten sposób mówienia o miłości ilustrują typowe dla Asnyka sformułowania, takie jak: „Między nami nic nie było!”, „Gdybym był młodszy, dziewczyno” (a wers ten pisał, mając lat trzydzieści!), czy „Jednego serca! Tak mało mi trzeba,/ A jednak widzę, że żądam za wiele!”

Poezja tatrzańska

W 1879 roku ukazał się cykl *W Tatrach*, w którym poeta dał wyraz swojej fascynacji górskim krajobrazem. Starał się ukazać w wierszach różnorodność tatrzańskiej natury – jej idylliczną urodę, a także grozę, którą wzbudzają monumentalne i nieosiągalne szczyty. Elementy krajobrazu bywają dla Asnyka pretekstem do snucia przemyśleń o ludzkim losie. Podmiot liryczny w wierszu *Noc pod Wysoką* początkowo odczuwa strach przed potęgą natury, ostatecznie jednak uznaje siebie za jej nieodłączną część, co pozwala mu odnaleźć wewnętrzny spokój.

Wojciech Gerson, *Pejzaż górski*

Źródło: Pinakoteka, domena publiczna.

Zainteresowanie starożytnością

Niektóre z wierszy Adama Asnyka wpisują się w poetykę [parnasizmu](#), zapoczątkowaną przez autorów francuskich, m.in. Teofila Gautiera (1811–1872) i Charles’a Leconte de Lisle’a (1818–1894). Liryka ta odwoływała się do wątków starożytnych i sławiła harmonię antycznego świata. Parnasiści głosili kult piękna, stosowali powściągliwe środki artystyczne i byli niechętni wyrażaniu w poezji zbyt gwałtownych uczuć. Opisywali też dzieła sztuki starożytnej. Jednym z wierszy Asnyka wpisujących się w tę konwencję jest *Fresk Pompeje*, inspirowany mitologią i atmosferą włoskiego Południa.

Poezja programowa

Poeta nie pozostawał obojętny na aktualne wydarzenia i formułował w swoich wierszach konkretne postulaty społeczne. To, co prozaicy epoki czynili na kartach powieści i nowel, Asnyk realizował w liryce, w której możemy znaleźć liczne hasła, odezwy czy wierszowane apele. Do generacji pozytywistów szukających nowych wyzwań skierował poeta wiersz *Do*

młodych. Zachęcał, aby nie zapominali o poprzednikach i nie burzyli „przeszłości ołtarzy”, mimo że stoją przed nimi nowe cele, właściwe ich czasom:

((Adam Asnyk

Do młodych

Każda epoka ma swe własne cele
I zapomina o wczorajszych snach...
Nieście więc wiedzy pochodnię na czele
I nowy udział bierzcie w wieków dziele,
Przyszłości podnoście gmach!

Ale nie depczcie przeszłości ołtarzy,
Choć macie sami doskonalsze wznieść;
Na nich się jeszcze święty ogień żarzy
I miłość ludzka stoi tam na straży,
I wy winniście im cześć!

Źródło: Adam Asnyk, *Do młodych*, [w:] *Wybór poezji*, wybór I. Korsak, Warszawa 1956, s. 188.

Filozofia cyklu *Nad głębiami*

W cyklu trzydziestu sonetów zatytułowanym *Nad głębiami* poeta wyłożył swoje poglądy filozoficzne. Jego refleksje dotyczyły przede wszystkim człowieka i jego miejsca we wszechświecie. Zwracał uwagę na ogrom kosmosu i trudność zrozumienia niezwykłości natury, której ludzie są nieodłączną częścią. Głosił ideę wspólnej, harmonijnej pracy dla dobra przyszłych pokoleń – uważał, że tylko w ten sposób można wzlecieć do gwiazd i osiągnąć nieśmiertelność. Potrzebę podjęcia tego tematu ujął w słowa:

((Adam Asnyk

Jako cząsteczka wszechświata myśląca...

Jako cząsteczka wszechświata myśląca
Szukam w nim celu i o celu myślę —
Bo ten się wiąże z mem pojęciem ściśle,
Tak, jak odczucie światła lub gorąca.

Źródło: Adam Asnyk, *Jako cząsteczka wszechświata myśląca...*

Asnyk dążył do klarownego wyłożenia treści intelektualnych, unikał wyszukanych sformułowań, dbając o zrozumiały i przystępny język swoich wierszy. Skonstruował cykl *Nad głębiami* jako w pełni przemyślany zamysł artystyczny. Rozważania filozoficzne ukazane

w kontekście przemian natury stanowiły na tle ówczesnej poezji przedsięwzięcie jedyne w swoim rodzaju.

Słownik

ironia

(łac. *eironeia*) – drwina, złośliwość lub szyderstwo ukryte w wypowiedzi pozornie aprobującej, nadawanie wypowiedzi odwrotnego sensu w stosunku do tego, co wynika ze znaczenia użytych słów, na przykład w celu ośmieszenia poglądów czy cech rozmówcy lub pokazania dystansu wobec osób czy zjawisk; wypowiedź zawierająca ironię najczęściej jest krytyką lub naganą, która przyjmuje formę pozornej pochwały; ironia jest narzędziem literackim, w którym wybrane słowa są celowo używane do wskazania znaczenia innego niż dosłowne, można wyróżnić ironię słowną i sytuacyjną.

parnasizm (estetyzm)

(Parnas – pasmo górskie w środkowej Grecji, w mitologii greckiej siedziba Apollina, symbolizuje doskonałość w sztuce) – nurt w poezji XIX wieku opierający się na kulcie piękna, harmonii stylu, unikający ekspresyjnych środków artystycznych. Parnasiści często sięgali po tematykę starożytną i mitologiczną, wyznawali hasło „sztuka dla sztuki”. Nazwa pochodzi od tytułu tomu wierszy *Le Parnasse contemporain* prekursorów tego kierunku; postawa artystyczna, która cechuje się skupieniem na sprawach oderwanych od problemów codziennego życia

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Obejrzyj prezentację i sporządź notatkę, w której scharakteryzujesz epokę opisywaną w wierszu *Poeci do publiczności* i porównasz ją z romantyzmem.

Polecenie 2

Na podstawie wiersza *Poeci do publiczności* zanotuj, jakie wady społeczeństwa polskiego z czasów powojennych krytykuje Asnyk.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

((Adam Asnyk

Poeci do publiczności

Z pokorą nasze pochylamy głowy
Przed twoim sądem, o publiko gniewna!
Bo chociaż wyrok bezwzględnie surowy,
Jednak jest słusznym w gruncie, to rzecz pewna;
I przyznać musim, że nasz chór harfowy
I nasza nuta szpitalno-cerkiewna
Z całym przyborem schorzałej fantazji
Jest dziś najgorszym rodzajem inwazji.

Po zgasłych wieszczach w ręce słabe, drżące,
Wzięliśmy lutnie, w których pieśń czarowna
Spoczywa w tonów ubrana tysiące,
Boleścią całych pokoleń wymowna.
Smutno nam słyszeć te echa mdlejące,
Smutno nam wiedzieć, że ta moc cudowna,
Potrząsająca niegdyś ludzi tłumem
Niezrozumiałym stała się dziś szumem.

Straszno nam strun tych dotykać natchnionych,
Co się prężyły jako serca żywe,
Co miały siłę rozbudzać uśpionych
I smagać biczem umysły leniwe;
Straszno nam stanąć wobec tych zniknionych,
Rozrzucających piękności prawdziwe,
I pieśń podnosić wśród gawiedzi syków,
Pieśń przygnębionych wstydem niewolników.

[...]

Jesteśmy dziećmi wieku bez miłości,
Wiek bez marzeń, złudzeń i zachwyty,

Obojętnego na widok piękności,
A więdnącego z nudy i przesytu,
Wiek, co wczesnej doczekał starości,
Sam podkopawszy prawa swego bytu,
Wiek, co siły strwonił i nadużył,
Nic nie postawił, chociaż wszystko zburzył.

Wzrosliśmy także wśród dziwnego świata,
Co się zapалу i uniesień wstydy,
Co każdym wzniosłym uczuciem pomiata,
I wszędzie szuka śmieszności i szydzi;
Bawi go jeszcze arlekińska szata,
Lecz ani kocha, ani nienawidzi!...
I to jest nasze największe przekleństwo:
Otaczające nas dziś społeczeństwo!

[...]

Lecz dziś gdzie znaleźć jaki sztandar wielki,
Który by porwał małoduszne zgraje?
Wszechwładnej niegdyś cudów rodzicielki:
Młodzieńczej wiary – świat już nie wyznaje;
Nikt się nie zwraca do tej karmicielki,
Co sercom ludzkim wieczną młodość daje,
I nie zostało nic z anielskich wizji,
Prócz niedowiarstwa albo hipokryzji.

[...]

Miłość ojczyzny?... Ta dziś pustym dźwiękiem,
Co nie brzmi wcale albo brzmi szaleństwem;
Nasi mężowie śpiąc na łożu miękkim,
Biją w dzwon trwogi przed niebezpieczeństwem,
Gdy kto ten wyraz powie z cichym jękiem,
I obrzucają swój naród przekleństwem

Za to, że śmiał się targnąć na kajdany
I drgnął na chwilę własną krwią oblany.

[...]

Cóż więc zostaje?... Pieśni erotyczne?
Ale i dla tych braknie w świecie wzorów,
Pogasły w piersiach ognie romantyczne,
Pełne świetności i pięknych kolorów,
A miłość cierpi suchoty chroniczne
I potrzebuje pomocy doktorów,
Co podtrzymują jej zbyt wątłe życie
Przez różnych środków drastycznych użycie.

[...]

Potrzeba śmiać się więc na równi z wami
I razem z wami nad przepaścią płasć;
Potrzeba kryć się ze swojemi łzami,
I z własnych uczuć głośno się natrzęsać,
Karmić się co dzień skandalem, plotkami,
Różować twarze i przechodniów kąsać,
Wszystko szlachetne zdeptać, sponiewierać;
Potrzeba śmiać się... śmiać się i — umierać...

Jeśli nas teraz potępić pragniecie,
Za nasze niemoc, nasze niedołęstwo,
Za rozrzucone poetyczne śmiecie,
Za skoszlawione pieśni czarnoksiężstwo,
Godzim się na to... Potępcie, gdy chcecie;
Przy was jest słuszność, przy was jest zwycięstw
Lecz tę rozważcie smutną okoliczność:
Tacy poeci, jaka jest publiczność!

Źródło: Adam Asnyk, *Poeci do publiczności*, [w:] tegoż, *Poezje zebrane*, Toruń 1995, s. 30–38.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

O twórczości Adama Asnyka mówi się, że była zawieszona między trzema epokami. Zaznacz właściwe epoki.

☐ romantyzm

☐ pozytywizm

☐ dwudziestolecie międzywojenne

☐ oświecenie

☐ Młoda Polska

((Adam Asnyk

Poeci do publiczności

Z pokorą nasze pochylamy głowy
Przed twoim sądem, o publiko gniewna!
Bo chociaż wyrok bezwzględnie surowy,
Jednak jest słusznym w gruncie, to rzecz pewna;
I przyznać musim, że nasz chór harfowy,
I nasza nuta, szpitalno-cerkiewna
Z całym przyborem schorzałej fantazyi,
Jest dziś najgorszym rodzajem inwazyi.

Źródło: Adam Asnyk, *Poeci do publiczności*, [w:] tegoż, *Poezje zebrane*, Toruń 1995, s. 30–38.

Ćwiczenie 2

Zaznacz, jaka figura stylistyczna została użyta w powyższej strofie wiersza *Poeci do publiczności?*

☐ ironia

☐ metonimia

☐ gra słów

☐ niedomówienie

Ćwiczenie 3

Zaznacz, które z poniższych zdań są prawdziwe, a które fałszywe.

stwierdzenie	prawda	fałsz
Adam Asnyk całkowicie odrzucił ideały romantyczne na rzecz wartości pozytywistycznych.	☐	☐
Liryka miłosna Adama Asnyka jest zdystansowana, poeta nie stosował silnych środków ekspresji.	☐	☐
Tematyka tatrzańska w wierszach Asnyka była często pretekstem do snucia refleksji na temat ludzkiej egzystencji.	☐	☐
W wierszu <i>Poeci do publiczności</i> Adam Asnyk uznał poetów za głównych winnych upadku autorytetu sztuki.	☐	☐

Połącz fragmenty wierszy Adama Asnyka z kręgami tematycznymi jego twórczości.

miłość

*„Próżno, nad głębią schyleni — jej
ciemnic
Obraz chwytny, gdyż ruchliwa fala,
Zamiast odwiecznych istnienia
tajemnic,*

*Własną twarz naszą ukazuje zdala, —
I nasz widnokrąg cały się powleka
Rzuconem w wszechświat odbiciem
człowieka.”*

A. Asnyk, *(Zmiennego bytu falo ty
ruchliwa...)*, [w:] tegoż, *Poezje zebrane*,
Toruń 1995, s. 606.

góry

*„Ozryś szalę prawdy ujął w dłoń,
I jedno oko zatopił jastrzębie
W cichej wieczności tajemnicze głębie,
A drugie zwrócił ku doczesnej stronie,
Skąd przylatują do niego po zgonie
Stadami ludzkie dusze, jak gołębie.”*

A. Asnyk, *Z egipskiego rytuału
zmarłych*, [w:] tegoż, *Poezje zebrane*,
Toruń 1995, s. 388.

rozmyślenia filozoficzne

*„Szczęśliwe kwiaty! Im wolno wyrazić
Wszystkie pragnienia i smutki, i trwogi;
Ich wonne słowa nie mogą obrazić
Dziewicy, choć jej upadną pod nogi;
Wzgardą im usta nie odpłacą skromne,
Najwyżej rzekną: „Słyszałam —
zapomnę.”*

A. Asnyk, *Posyłam kwiaty*, [w:] tegoż,
Wybór poezji, Warszawa 1956, s. 98.

„Tymczasem dołem gęstsze cienie rosły,

starożytność

*Bory zsiniały pod mgieł mleczną szatą
I szczyt nad głową zagasnął wyniosły,
Pobladł i barwę przyjął popielatą.
Wraz z znikającą jasnością promienną
Ostatnie życia uchodziły ślady...
Mrok zwiększył martwość pustkowiecia
kamienną, —
I obszar zastygł, posępny i blady,
I swym strasliwym przytłoczył
ogromem
Myśli zbłąkane w państwie
nieruchomem."*

A. Asnyk, *Noc pod Wysoką*, [w:] tegoż,
Poezje zebrane, Toruń 1995, s. 453.

Poniższy wiersz Adama Asnyka nosi tytuł *Do młodych*. Kolorem niebieskim zaznacz te wersy utworu, w których zawarte są rady dla młodego pokolenia, a kolorem czerwonym wersy zawierające ich uzasadnienia.

☐ uzasadnienia

☐ rady

Szukajcie prawdy jasnego płomienia,
Szukajcie nowych, nieodkrytych dróg!
Za każdym krokiem w tajniki stworzenia
Coraz się dusza ludzka rozprzestrzenia
I większym staje się Bóg!

Choć otrząśńecie kwiaty barwnych mytów,
Choć rozproszycie legendowy mrok,
Choć mgłę urojeń zedrzenie z błękitów,
— Ludziom niebiańskich nie zbraknie zachwytów,
Lecz dalej sięgnie ich wzrok.

Każda epoka ma swe własne cele
I zapomina o wczorajszych snach:
Nieście więc wiedzy pochodnię na czele
I nowy udział bierzcie w wieków dziele,
— Przyszłości podnoście gmach!

Ale nie depczcie przeszłości ołtarzy,
Choć macie sami doskonalsze wznieść:
Na nich się jeszcze święty ogień żarzy,
I miłość ludzka stoi tam na straży,
I wy winniście im cześć!

Ze światem, który w ciemność już zachodzi
Wraz z całą tęczą idealnych snów,
Prawdziwa mądrość niechaj was pogodzi:

I wasze gwiazdy, o zdobywcy młodzi,
W ciemnościach pogasną znów!

Zapoznaj się z wierszem *Do młodych* i opisz stosunek podmiotu lirycznego do młodego pokolenia.

((Adam Asnyk

Do młodych

Szukajcie prawdy jasnego płomienia,
Szukajcie nowych, nieodkrytych dróg!
Za każdym krokiem w tajniki stworzenia
Coraz się dusza ludzka rozprzestrzenia
I większym staje się Bóg!

Choć otrząśnięcie kwiaty barwnych mytów,
Choć rozproszycie legendowy mrok,
Choć mgłę urojeń zedrzenie z błękitów,
— Ludziom niebiańskich nie zbraknie zachwytów,
Lecz dalej sięgnie ich wzrok.

Każda epoka ma swe własne cele
I zapomina o wczorajszych snach:
Nieście więc wiedzy pochodnię na czele
I nowy udział bierzcie w wieków dziele,
— Przyszłości podnoście gmach!

Ale nie depczcie przeszłości ołtarzy,
Choć macie sami doskonalsze wznieść:
Na nich się jeszcze święty ogień żarzy,
I miłość ludzka stoi tam na straży,
I wy winniście im cześć!

Ze światem, który w ciemność już zachodzi
Wraz z całą tęczą idealnych snów,
Prawdziwa mądrość niechaj was pogodzi:
I wasze gwiazdy, o zdobywcy młodzi,
W ciemnościach pogasną znów!

Źródło: Adam Asnyk, *Do młodych*, [w:] *Wybór poezji*, wybór I. Korsak, Warszawa 1956, s. 188.

Czy tytuł przywołanego poniżej wiersza Adama Asnyka jest – według ciebie – zgodny z jego treścią? Sformułuj pisemną odpowiedź zawierającą 70-80 słów.

((Adam Asnyk

Między nami nic nie było

Między nami nic nie było!
Żadnych zwierzeń, wyznań żadnych,
Nic nas z sobą nie łączyło
Prócz wiosennych marzeń zdradnych;

Prócz tych woni, barw i blasków
Unoszących się w przestrzeni,
Prócz szumiących śpiewem lasków
I tej świeżej łąk zieleni;

Prócz tych kaskad i potoków
Zraszających każdy parów,
Prócz girlandy tęcz, obłoków,
Prócz natury słodkich czarów;

Prócz tych wspólnych, jasnych źrójów,
Z których serce zachwył piło,
Prócz pierwiosnków i powojów
Między nami nic nie było!

Źródło: Adam Asnyk, *Między nami nic nie było*, [w:] *Wybór poezji*, wybór I. Korsak, Warszawa 1956, s. 97.

Zapoznaj się z sonetem Adama Asnyka *Gdy nas ciemności otaczają wszędzie...* pochodzącym z filozoficznego cyklu *Nad głębiami*. Rozważ, czy dziś, w czasach wielkiego rozwoju nauki, przestanie wiersza jest wciąż aktualne. Zanotuj swoje refleksje.

((Adam Asnyk

Gdy nas ciemności otaczają wszędzie...

Gdy nas ciemności otaczają wszędzie,
W swej zacieśnionej zatrzymując sieci,
Wzrok nasz nie sięga za drogi krawędzie
I nie pytamy: Co za nią? jak dzieci.

Lecz niech kto światło na drodze roznieci —
To, choć wzrok szerszy widnokrąg posiędzie,
Dokoła miejsca, które blask oświeci,
Otchłań ciemności jeszcze większą będzie.

Wraz z blaskiem wiedzy zdobytej płomienia,
W miarę jak widzeń krąg się rozprzestrzenia,
Wciąż obszar mroków nieprzebytych rośnie...

I to, co dostrzedz możemy, jest niczem
Przed tem nieznanem, skrytem, tajemniczem,
Co nam mrok wieczny zasłania zazdrośnie.

Źródło: Adam Asnyk, *Gdy nas ciemności otaczają wszędzie...*

Zapoznaj się z sonetem Adama Asnyka *Jednego serca...*, a następnie odszukaj w internecie i wysłuchaj jego muzycznej wersji w wykonaniu Czesława Niemena. Czy oddaje ona charakter wiersza? Czy wpływa na jego interpretację? Zanotuj swoje spostrzeżenia.

Dla nauczyciela

Autorka: Sabina Świtała

Temat: Między uczuciem a rozumem. Poezje Adama Asnyka.

Adresat: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi.

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 5) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca.

IV. Samokształcenie. Uczeń:

- 6) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- Kompetencje cyfrowe;
- Kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia tematy i cechy stylu poezji Adama Asnyka;
- rozważa aktualność myśli zawartych w twórczości artysty;
- charakteryzuje stosunek artysty do młodego pokolenia twórców;
- porównuje wiersze o podobnej tematyce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- metoda oglądowa;
- pogadanka;
- metoda ćwiczeń przedmiotowych;
- praca z tekstem;
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego;
- praca w parach.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/ tablica, pisak/ kreda;
- wiersz Marii Bartus *Mówią mi*.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy słowo „pozytywizm”. Uczniowie podają skojarzenia do epoki.
2. Wypisane skojarzenia stają się pretekstem do rozmowy o specyfice pozytywizmu. Jeśli wśród wypowiedzi uczniów nie pojawi się hasło „czasy niepoetyckie”, nauczyciel pyta o nie sam i prosi o wyjaśnienie.
3. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna

1. Uczestnicy zajęć wykonują ćwiczenie 4. Po każdej poprawnej odpowiedzi nauczyciel opowiada o kręgach tematycznych w twórczości Asnyka.
2. Następnie uczniowie zapoznają się z multimedialnym bazowym i wykonują polecenie nr 1. Wybrane osoby odczytują swoje odpowiedzi, pozostali uczniowie i nauczyciel komentują.
3. Wskazany uczeń odczytuje wiersz *Do młodych*. Młodzież wykonuje ćwiczenia 5 i 6, które omawiane są na forum klasy.
4. Prowadzący mówi, że Maria Bartus również należała do poetek epoki pozytywizmu. Czyta młodzieży wiersz autorki pt. *Mówią mi*:

((M. Bartusówna

Mówią mi

Mówią mi – że Ideały
 To młodości krótki szal,
 Jednym targiem świat ten cały,
 Prawdą życia – tylko kał!
 Mówią mi, że trzeba w masce
 Ukryć groźny wzrok i twarz;
 Sprzedać prawość możliwych łasce,
 I przy ustach stawić straż.
 Mówią mi – że serce – dzieckiem;
 Że ich śmieszą jego łzy,

Gdy w objęciu mar zdradzieckiem
Obłąkańców roi sny;
Że nie miłość, ani wiara
Ten zgrzybiały wspiera świat;
Ale waga, ale miara,
Władza sprytu, cyfr i zrad!
Mówią mi – że myśl w człowieku
To najpierwsza z zysku sług;
Mówią mi – o hańbo wieku!
Że raz oczy przetrzeć trzeba
By odzyskać trzeźwy wzrok:
I nie tonąc w blaskach nieba,
Ale zimno spojrzeć w mrok.
I pójść śladem za drugimi,
I głos serca rzucić w pył;
I na wieki sprzedać ziemi
Niestarganych resztę sił!
Bo poezja, pieśń, uczucie,
To blichtr tylko zdradnych larw!
W które stroi się zepsucie
Jak w sukienki cudnych barw!
Mówią mi – o Boże, Boże!
Wielki Boże ojców mych!
Ty mnie usłysz! Gdy w pokorze
Wołam: oświeć, oświeć ich!
Gdzie ich przyszłość? – w jakie progi
Ten szalony dąży ruch?
Co u kresu czeka drogi?
Gdzie nie czeka Bóg i Duch?!

Źródło: M. Bartusówna, *Mówią mi*, [w:] tegoż, *Poezye*, Lwów 1876, s. 29–31.

Prosi o porównanie tematyki poruszonej przez autorkę w tekście z tematyką poruszaną przez Adama Asnyka. Jakie podobieństwa, jakie różnice widzą uczestnicy zajęć.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel rozdaje schemat (lub zapisuje na tablicy) w formie grafów do uzupełnienia:

P

O

E

Z

J

A

Młodzież w parach zastanawia się nad ponadczasowością myśli zawartych w poznanych utworach Asnyka. Wnioski zapisuje na schemacie. Np.

***„P”* *okolenie młodych ma budować przyszłość.*

***„O”* *łtarze przeszłości należy szanować.*

E –

.

.

.

2. Wybrane pary odczytują swoje odpowiedzi.

Praca domowa:

Zadanie domowe z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

Z. Mocarska-Tycowa, *Wybory i konieczności. Poezja Asnyka wobec gustów estetycznych i najważniejszych pytań swoich czasów*, wyd. 2, Toruń 2005.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Multimedium bazowe można wykorzystać jako wprowadzenie do zajęć.